

PROGRAMUL DE COOPERARE ELVEȚIANO-ROMÂN
SWISS-ROMANIAN COOPERATION PROGRAMME

Recomandări pentru îmbunătățirea integrității și a bunei guvernări în universități

Coaliția pentru Universități Curate (CUC) reprezintă un demers inițiat de către Societatea Academică din România (SAR) la care s-au alăturat, pe parcursul celor trei ediții, reprezentanți ai studenților, ai profesorilor și ai altor organizații neguvernamentale cu activitate în domeniul educației.

Cea de-a treia ediție a Coaliției pentru Universități Curate¹ s-a derulat în cadrul proiectului „Schimbarea mediului universitar prin implicarea studenților și schimbul de bune practici”, o parte a activităților acestuia fiind co-finanțate **printr-un grant din partea Elveției prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă**. Proiectul presupune transmiterea de bune practici între asociațiile studențești din România și Elveția – Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România (ANOSR) și Uniunea Națională a Studenților din Elveția (VSS-UNES-USU).

Prezentul document propune un **set de recomandări** pentru îmbunătățirea integrității și a bunei guvernări a învățământului superior românesc, care a fost elaborat având la bază evaluările universităților desfășurate pe parcursul proiectului. Astfel, în urma vizitelor în cadrul universităților de stat din România, au fost elaborate rapoarte ce conțin punctele tari, puncte slabe și recomandări ale echipelor de evaluatori pe cele șase tematici abordate de CUC astfel:

1. Transparență și corectitudine administrativă
2. Corectitudine academică
3. Calitatea guvernanței
4. Management financiar
5. Meritocrație
6. Antidiscriminare

Recomandările urmăresc, în mare măsură, tematicile abordate în cadrul evaluărilor și vizează atât dezvoltarea și implementarea de politici naționale și instituționale (la nivelul

¹ A treia ediție a Coaliției pentru Universități Curate (2015-2016)- <http://sar.org.ro/schimbarea-mediului-universitar-prin-implicarea-studentilor-si-schimbul-de-bune-practici/>

universităților), cât și propuneri de modificare a cadrului legislativ, a regulamentelor adoptate de universități sau îmbunătățirea activității instituțiilor naționale responsabile de educație.

A. Recomandări la nivel național

1. Transparență și corectitudine administrativă

- Alocarea transparentă și predictibilă a tuturor fondurilor publice în învățământul superior.
- Publicarea lunară/trimestrială, în mod transparent, pe site-ul Ministerului Educației Naționale, în format de date deschise, a tuturor sumelor alocate de la bugetul de stat pentru instituțiile de învățământ superior, defalcat pe capitole bugetare.
- Realizarea de site-uri pentru toate consiliile consultative naționale. Acestea vor cuprinde informații despre componența consiliilor, CV-ul membrilor, rapoartele anuale de activitate, resurse de specialitate etc. (în special pentru consiliile naționale care au atribuții privind finanțarea educației, integritatea și etica academică).
- Reglementarea unui set minimal de informații standardizate pe care fiecare universitate e obligată să le publice pe site-ul propriu într-un mod transparent.

2: Corectitudine academică

2.1. Evaluarea școlilor doctorale

- Derularea de urgență a unui proces de evaluare și acreditare a școlilor doctorale. Deși Legea Educației Naționale nr. 1/2011, art. 158, alin. (4), prevede clar că: „fiecare școală doctorală este evaluată individual, pentru fiecare domeniu în parte, în vederea acreditării. [...] Evaluarea școlilor doctorale se face de către ARACIS sau de către o altă agenție de asigurare a calității, din țară sau din străinătate.”, aceste prevederi nu au fost implementate.

2.2. Măsuri anti-plagiat

- Punerea la dispoziția tuturor celor interesați, de către Ministerul Educației Naționale, a unui soft anti-plagiat, performant și funcțional. În prezent, studenții nu au acces la softuri performante cu care să își verifice, încă din primul an de studiu, lucrările, această situație fiind valabilă și pentru cadrele didactice. Deși unele universități au investit sume importante pentru a achiziționa astfel de programe, de cele mai multe ori ele nu sunt utilizate sau nu sunt accesibile tuturor membrilor comunității academice. O soluție eficientă ar fi ca Ministerul

Educației să pună la dispoziție un astfel de soft, care să fie accesibil pentru toți elevii, studenții și publicul larg.

2.3. Acces facil la lucrările de licență, masterat și doctorat

- Lucrările de finalizare a studiilor (licență, masterat, doctorat) să fie accesibile publicului pentru consultare, atât online, pe o platformă, cât și în cadrul bibliotecilor universitare, începând cu o perioadă rezonabilă înainte de susținerea publică a acestora, alături de rapoartele generate de un soft de similitudini/anti plagiat pentru respectiva lucrare.
- Introducerea în Legea Educației a unui articol care să menționeze că aceste lucrări sunt informații publice (Titlul III, Capitolul III, Secțiunea a 6-a, art. 143).
- Respectarea art. 168, alin. (9) din Legea Educației Naționale nr. 1/2011: *„Teza de doctorat și anexele sale se publică pe un site administrat de Ministerul Educației Naționale, cu respectarea legislației în vigoare în domeniul drepturilor de autor”*.

2.4. Asigurarea calității

- Includerea, în procedurile de evaluare a calității (atât în evaluarea instituțională cât și în evaluările programelor de studii), a unor indicatori care vizează respectarea și promovarea normelor de integritate academică.
- Introducerea, în procedurile de acreditare a programelor de studii de licență, a obligativității ca universitățile să includă în planurile de învățământ ale acestora un curs obligatoriu de etică și scriere academică pentru toți studenții, în anul I de studiu, indiferent de domeniul de studiu.

2.5. Asigurarea transparenței pentru învățământul doctoral

- Introducerea obligativității instituțiilor de învățământ superior de a publica lista actualizată a conducătorilor de doctorat arondați fiecărei școli doctorale, a studenților doctoranzi, pentru fiecare școală doctorală și conducător de doctorat, cu indicarea subiectului tezei în pregătire;
- Obligativitatea instituțiilor de învățământ superior de a publica lista tuturor persoanelor care au obținut titlul de doctor la instituția respectivă începând cu anul 1990, cu indicarea coordonatorului, a titlului tezei, a anului susținerii, a componenței comisiei de îndrumare și a bibliotecii unde poate fi consultată.

3: Calitatea guvernantei

3.1. Clarificarea atribuțiilor consiliilor naționale (CNATDCU, CEMU, CNECSDTI etc.)

- Asigurarea independenței și a autonomiei decizionale prin creșterea capacității consiliilor naționale (acolo unde este cazul). Totodată, se recomandă clarificarea rolurilor lor în sistemul național de învățământ superior. Dacă nevoia sistemică este una de consultare a universităților și generare de consens pe subiecte specifice, atunci componența lor trebuie să fie reprezentativă, iar membri să fie delegați oficial de către universități. Dacă, în schimb, rolul lor este de a oferi suport de specialitate Ministerului Educației Naționale, atunci membrii acestora trebuie să fie aleși în baza unui concurs public, transparent și în baza unor criterii profesionale riguroase, în acord cu activitatea consiliilor și independent de activitatea universităților. Deși înființat ca urmare a adoptării Legii Educației Naționale nr. 1/2011, Consiliul de Etică și Management Universitar este un organism nefuncțional și netransparent. El ar putea ameliora multe dintre problemele evidențiate de CUC și ar putea implementa politici în domeniul eticii universitare. Mai mult decât atât, schimbările multiple în atribuțiile și componența CNATDCU dăunează funcționării acestuia și încrederii generale în învățământul superior.

3.2. Creșterea capacității comisiilor de etică de la nivelul universităților

- Oferirea de granturi, pe bază de concurs național, pentru creșterea capacității comisiilor de etică din universități (de exemplu, prin Fondul pentru Dezvoltarea Instituțională a universităților, gestionat de Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior). Din rapoartele redactate de către echipele de evaluatori s-au constatat o serie de probleme legate de slaba capacitate a acestor structuri de a-și derula activitatea. Un astfel de grant național ar putea să demonstreze un interes crescut față de problemele de integritate și ar putea să finanțeze:
 - personal de specialitate (ex: juriști, personal administrativ, IT, secretari etc.), astfel încât activitatea acestei structuri să fie una permanentă;
 - spațiu dotat corespunzător;
 - îmbunătățirea procedurilor interne ale universităților în ceea ce privește integritatea - în special îmbunătățirea Codurilor de Etică;

- campanii de conștientizare derulate în universități pe diverse teme: discriminare, scriere academică, etică, corupție, hărțuire etc.; materiale informative, cursuri opționale etc.;
 - hardware și software de specialitate.
- Modificarea Legii Educației astfel încât membrii comisiei de etică să fie numiți de către senatul universitar și nu de către Consiliul de Administrație/Rector. Actualul cadru legislativ conduce de multe ori la situația în care în universități funcționează mai multe comisii de etică (art. 306). Mai mult, în situațiile în care membrii numiți de Consiliul de Administrație trebuie să investigheze membrii ai organismul de care au fost numiți, nu este garantată o soluționare pozitivă.

3.3 Crearea unei Agenții de Integritate pentru Educație (AIPE)

- AIPE ar putea să aibă atât o funcție de controlor, cât și de Ombudsman și să fie independentă atât față de universități, cât și față de minister. Nu doar integritatea academică este o problemă, ci și cea administrativă și financiară, domeniul educației neavând niciun fel de control administrativ sau posibilitate de prevenire a corupției, astfel încât problemele ajung direct la DNA. Educației îi trebuie un corp de control puternic, care să prevină incompatibilitățile, abuzul de putere, să asigure implementarea legii și menținerea standardelor și să prevină generalizarea comportamentelor neonestе. AIPE poate fi forul tutelar al reformei educației, funcționând prin echipe nepermanente pentru fiecare universitate cu probleme la care s-ar adăuga o activitate permanentă de a depista, recepționa și urmări problemele de integritate cu scopul prevenirii corupției și fraudei sau sesizării organelor competente după ce acestea s-au produs.

3.4. Depolitizarea învățământului superior

- Reintroducerea în legea educației a incompatibilității dintre o funcție de demnitate publică, conducere în statul român inclusiv administrația locală și într-un partid politic și o funcție de conducere din universitate (rector, prorector, decan, prodecan, director de departament, director general administrativ, director al școlii doctorale, director al Consiliului pentru Studii Universitare de Doctorat sau președinte al Senatului universitar).

3.5. Asigurarea incompatibilităților

- Rezolvarea conflictelor de interese în domeniul educației prin introducerea de incompatibilități clare, între funcțiile de conducere în universități și calitatea de membru în consilii/agenții naționale cu rol de acreditare, finanțare și integritate/etică.

4: Management financiar

- Crearea unui sistem formal și obligatoriu de dezvoltare a competențelor manageriale pentru ocuparea funcțiilor de conducere din universități, în special cele cu atribuții în zona managerială, administrativă, financiară (director general administrativ, prorectori, directori de departamente). O bună parte din ineficiența alocării resurselor publice sau din greșelile legate de legislația în domeniul achizițiilor publice derivă din lipsa de competențe specifice ale persoanelor care gestionează astfel de aspecte. De cele mai multe ori, astfel de persoane sunt profesori recunoscuți academic de către comunitate, dar care nu au neapărat înclinații înspre diversele componente ale managementului de specialitate.
- Includerea aspectelor privind managementul financiar al resurselor universității (în special celor provenite din fonduri publice) în procedurile de asigurare a calității pentru a fi permanent monitorizate, evaluate și îmbunătățite.

5: Meritocrație

- Creșterea autonomiei universitare în ceea ce privește gestionarea resurselor umane, pentru a oferi libertatea de a implementa politici de personal, de a recompensa performanța și de a sancționa abaterile.
- Publicarea profilurilor cadrelor didactice. Acest aspect ar putea fi inclus între criteriile de avansare în cariera academică. Un profil ar putea include minimum CV-ul, lista de publicații, proiectele derulate, datele de contact ale respectivei persoane, indicele Hirsch și alți indici relevanți pentru cuantificarea performanței academice. Fiecare cadru didactic universitar să fie obligat să aibă profil Google Academic și Academia.edu.
- Modificarea sistemului de avansare în carieră pentru cadrele didactice universitare, în așa fel încât să se evite posturile scoase la concurs „cu dedicație” și promovarea mascată în concursuri independente.

6. Antidiscriminare:

- Dezvoltarea de politici de echitate în învățământul superior pentru toate grupurile vulnerabile. (sprijin financiar acordat anumitor grupuri vulnerabile, trasee alternative de acces la învățământul superior, materiale didactice și infrastructură adaptate unor nevoi specifice ale studenților, servicii de consiliere psihologică și orientare profesională,

măsuri de prevenire și combatere a comportamentelor discriminatorii, promovarea toleranței, diversității și dialogului intercultural în mediul academic și multe altele. Aceste politici trebuie definite în mod integrat, pentru a putea oferi coerență procesului de implementare a lor)

- Încheierea unui protocol de colaborare între MENCS și CNCD în vederea oferirii de consultanță și sprijin pe tema politicilor antidiscriminare din domeniul educației.
- Includerea în sistemul de finanțare a universităților de stat a unor indicatori de echitate și combatere a discriminării (ex.capacitatea de a integra studenți cu dizabilități)
- Includerea unor indicatori de echitate și combatere a discriminării în sistemul de asigurare a calității în învățământul superior.

B. Recomandări pentru universități

1. Transparență și corectitudine administrativă

1.1.Implementarea proiectelor cu finanțare nerambursabilă din surse publice

- Transparentizare procesului de angajare a personalului universității în proiectele câștigate.

1.2.Transparentizarea concursurilor publice

- S-a constatat că, în majoritatea cazurilor, în universități, concursurile pentru posturile didactice sunt deschise „cu dedicație”. Acest lucru se demonstrează prin numărul mic de candidați prezenți la concurs, prin lipsa promovării oportunităților de angajare sau prin bibliografia de concurs dezvoltată foarte specific, astfel încât un număr foarte redus de persoane se poate încadra.

1.3.Calitatea serviciilor administrative

- Crearea de Birouri de Informații sau a altor instrumente care să preia o parte din atribuțiile secretariatelor în privința comunicării cu studenții. Obiectivul acestor structuri este de a îmbunătăți comunicare internă a deciziilor care afectează direct pregătirea universitară și profesională a studenților și a răspunde nevoilor lor administrative.

1.4.Îmbunătățirea site-urilor universităților

- Completarea site-ului cu: bugetele de venituri și cheltuieli pentru ultimii 4-5 ani, minutele ședințelor structurilor de conducere, datele de contact, declarațiile de avere etc. Deși aceste lucruri au fost semnalate de mulți ani, încă se găsesc site-uri ale

universităților publice care sunt greu accesibile, neprietenoase și cu informații incomplete.

- Dezvoltarea de variante în limbi internaționale a website-urilor.

2: Corectitudine academică

2.1. Îmbunătățirea Codurilor de Etică

- Introducerea în Codurile de Etică a unui mecanism de protejare a celor care fac sesizări și a membrilor comunității universitare care decid să semnaleze public anumite probleme universitare.

- Introducerea în Codurile de Etică a dreptului la audiere publică și a dreptului de a contesta sancțiunile primite. Acest fapt ar duce la o mai mare transparență și informare a membrilor comunității, pe de o parte, și, pe de altă parte, ar limita numărul posibilelor situații de conflict juridic.

- Excluderea din Codurile de Etică a tuturor trimerilor la principiul „loialității față de universitate” (exemple: „membrii comunității universitare vor dovedi loialitate și vor promova prestigiul instituției fără a întreprinde acțiuni sau fapte, care ar putea prejudicia imaginea sau interesele acesteia”).

- Recunoașterea practicilor de vânzare a examenelor și crearea unei politici interne de combatere a acestui fenomen.

- Definierea termenelor de „hărțuire” și „hărțuire sexuală” în codurile de etică și aplicarea de sancțiuni pentru astfel de cazuri.

2.2. Cursuri de scriere academică și integritate

- Introducerea unui curs de etică și scriere academică pentru toți studenții de anul I. Cursul ar trebui să fie obligatoriu și să aibă un anumit număr de credite de studiu.

- Introducerea unor cursuri pentru formarea consistentă a cadrelor didactice în domeniul scrierii academice, a oportunităților de publicare, de atragere de fonduri în cercetare etc.

- Universitățile ar putea să pună la dispoziția studenților cursuri sau/și tutoriate online de scriere academică.

2.3. Evaluarea cadrelor didactice de către studenți

- Publicarea pe site-ul universității a rezultatelor evaluărilor cadrelor didactice, individual, pentru fiecare cadru didactic în parte.

- Rezultatele evaluărilor studenților să se reflecte în salarizarea cadrelor didactice. Acest lucru se întâmplă deja, însă doar într-un număr redus de universități.
- Evaluarea semestrială a tuturor cadrelor didactice – au fost constatate practici în care evaluarea cadrelor didactice se realiza prin rotație, astfel încât nu toți studenții au posibilitatea să își evalueze toți profesorii.
- Asigurarea caracterului anonim al evaluărilor dat fiind faptul că au fost semnalate cazuri când evaluările se fac în prezența cadrului didactic evaluat.
- Aplicarea de măsuri concrete în urma evaluărilor, de către conducerea facultății/departamentului, care să fie comunicate și studenților.

2.4. Activitatea Comisiilor de Etică

- Auto-sesizarea, abordarea preventivă, explicită și transparentă, a problemelor semnalate în presă referitoare la plagiate, salarii, gestiunea fondurilor, promovări și destituiri pentru a crește încrederea societății în universitate și structurile sale. Lipsa de răspuns este o reacție caracteristică pentru majoritatea Comisiilor de Etică în ceea ce privește acuzațiile potențial abuzive, această abordare reprezentând de fapt o fugă de răspundere și lipsă de transparență.
- Creșterea capacității comisiilor de etică prin alocarea de resurse financiare necesare angajării de personal cu pregătire juridică, personal administrativ, specialiști în comunicare, secretariat etc.

2.5. Testarea tuturor lucrărilor academice cu softuri antiplagiat

- Introducerea obligativității testării cu softuri antiplagiat/de similitudini a tuturor referatelor, eseurilor, lucrărilor de licență sau disertație redactate de către studenți și anexarea raportului de similitudini în momentul în care lucrarea este depusă spre evaluare.
- Publicarea tuturor lucrărilor de licență și disertație pe o platformă online a universității, accesibilă publicului larg, alături de raportul de similitudini rezultat.

3: Calitatea guvernantei

- Consolidarea democrației interne: organizarea de dezbateri publice cu ocazia alegerilor în universitate, dezvoltarea de strategii și de planuri după consultarea reală a tuturor membrilor comunității academice, planuri manageriale cu ținte cuantificabile etc.

- Creșterea participării studenților în luarea deciziilor prin sprijinirea organizațiilor studențești din punct de vedere administrativ (sediul, logistică, echipamente etc).
- Alegerile studenților reprezentanți ar trebui organizate și monitorizate de către organizații studențești și studenți. Studenții, prin reprezentanți, ar trebui să dezvolte regulamentele specifice alegerilor studențești, care să respecte prevederile din Legea Educației și Codul Drepturilor și Obligațiilor Studenților.
- Excluderea criteriului de medie sau a oricărui criteriu discriminatoriu care condiționează studenții la nivel de alegeri pentru studenți reprezentanți, criteriu care contravine art. 303, alin. 4 al LEN: „Statutul de student reprezentant nu poate fi condiționat de conducerea universității.”.
- Includerea studenților în Consiliile departamentelor.
- Suspendarea sau demiterea din funcții de conducere a persoanelor care ocupă funcții politice.
- Prezentarea publică a raportului anual al rectorului, data, ora și locația desfășurării fiind comunicate în prealabil pe toate canalele media disponibile.

4. Management financiar

- Publicarea pe site-ul universității a următoarelor tipuri de informații referitoare la achizițiile publice derulate: planul de achiziții pe anul precedent, tip contract (furnizare, lucrări, servicii), codul CPV, tipul de fonduri (buget de stat/fonduri europene), anunțurile și invitațiile de participare, valoarea estimată, anunțurile de atribuire, numele câștigătorului/ilor, valoarea atribuită, persoana și datele de contact din partea universității.
- Raportul anual al fiecărei universități ar trebui să includă un capitol privind eficiența achizițiilor („value for money”). Normele metodologice ale Legii 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public specifică deja că raportul trebuie să conțină o justificare a bugetului autorității (modul în care obiectivele sunt îndeplinite prin cheltuieli) și poate conține, în plus, un model pentru un capitol privind achizițiile publice. Această secțiune ar constitui un pas înainte în ceea ce privește transparentizarea și raportarea către contribuabil cu privire la folosirea eficientă a banului public național sau european. Mai precis, ar trebui să se insiste pe aspectele precum ce necesități au existat, care au fost proiectele finanțate în acest sens, costul fiecărui proiect și costul comparat cu efectele produse.

- Publicarea periodica a rapoartelor financiare scrise într-un limbaj accesibil tuturor membrilor comunității.
- Publicarea lunară, pe site-ul universității, a execuției bugetare a fondului pentru burse studentești, defalcat pe fiecare facultate/program de studiu și tip de bursă.
- Publicarea lunară, pe site-ul universității, a balanței de venituri și cheltuieli pentru fiecare cămin studentesc în parte, evidențiindu-se fondurile provenite din subvenția cămine-cantine alocate pentru fiecare cămin și fondurile provenite din taxele studenților pentru fiecare cămin.
- Publicarea execuției bugetare lunare a fondului pentru transportul lunar în comun al studenților.

5. Meritocrație

- Publicarea profilurilor cadrelor didactice. Acest aspect ar putea fi inclus între criteriile de avansare în cariera academică. Un profil ar putea include minimum CV-ul, lista de publicații, proiectele derulate, datele de contact ale respectivei persoane, indicele Hirsch și alți indici relevanți pentru cuantificarea performanței academice. Fiecare cadru didactic universitar să fie obligat să aibă profil Google Academic și Academia.edu.

6. Antidiscriminare

- Promovarea în mod ușor accesibil a prevederilor privind egalitatea de șanse și formele și criteriile de discriminare în rândul membrilor comunității academice, punând accent pe instrumentele de sesizare pe care aceștia le au la dispoziție.
- Clarificarea și întărirea prevederilor legate de sesizarea și soluționarea cazurilor de discriminare în regulamentele interne (Carta și Codul de Etică).
- Dezvoltarea infrastructurii și a resurselor de învățare pentru studenții cu dizabilități, ținând cont de nevoile specifice ale acestora, precum și pregătirea specifică a personalului didactic și auxiliar pentru a lucra cu acest tip de studenți (spre exemplu, cursuri pentru limbaj mimico-gestual).
- Definirea de strategii și planuri operaționale periodice pentru atragerea, susținerea și protejarea studenților și cadrelor didactice din grupuri vulnerabile.
- Includerea responsabilității de supervizare a implementării politicilor de egalitate de șanse și antidiscriminare în universitate în portofoliul unuia din prorectorii universității.

- Includerea în cadrul modulului psihopedagogic a unui curs care să promoveze toleranța și diversitatea.